

Archeologienota Beveren-Leie Sint- Jansstraat

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

31-10-2017

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een aanvraag voor een verkavelingsvergunning te Beveren-Leie Sint-Jansstraat (provincie West-Vlaanderen), waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt, dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het plangebied, 53 938m² groot, is een voormalig industrieterrein ingesloten door de Sint-Jansstraat in het zuidwesten, de Grote Heerweg in het noordwesten, bewoning langsheen de Gruuthuusestraat in het noordoosten en de Kleine Heerweg in het zuidoosten. Het terrein is braakliggend, met uitzondering van de noordoostelijke hoek waar bomen aanwezig zijn. De fabrieksgebouwen op het terrein zijn recentelijk allemaal afgebroken en de grond is gesaneerd. Deze gebouwen namen zo goed als het volledige plangebied in, met uitzondering van de beboste gronden in het noordoosten. Bij de afbraak en de daaropvolgende sanering vonden er diepgaande bodemwerken plaats. Met uitzondering van de beboste gronden, is het plangebied hierdoor zo goed als volledig verstoord.

Het uitgevoerde bureauonderzoek is volledig waarbij de relevante en beschikbare bronnen teruggevonden werden en geraadpleegd. Het plangebied is gelegen op een historisch zeer interessante locatie. De Grote Heerweg gaat terug op een oude (mogelijk Romeinse) handelsweg tussen Gent en Kortrijk, gelegen op de hoge rechteroever van de Leie. De Kleine Heerweg is hiervan een plaatselijke afsplitsing. De Sint-Jansstraat is samen met deze straten de belangrijkste verkeersas van het middeleeuwse Beveren-Leie. Het dorp ontwikkelde zich in de 5de-6de eeuw vanuit een Frankische hofstede (mogelijk teruggaand op een Romeinse villa) nabij de Leie, het huidige omwalde goed Te Beaulieu, met vlak ten oosten ervan de voormalige parochiekerk die minstens teruggaat tot de 10de eeuw. Beide sites bevinden zich langsheen de huidige Sint-Jansstraat, op het kruispunt van deze straat met de Grote Heerweg bevond zich de voormalige dorpsplaats. Na de verwoesting van de kerk in 1940 verlegde het centrum van Beveren-Leie zich meer naar het noordoosten. Het plangebied was sinds ca. 1777 onbebouwd en in gebruik als landbouwgrond, tot er in de jaren 1930 een textielfabriek werd opgericht die vooral in het laatste kwart van 20ste eeuw exponentieel uitbreidde. Behalve de noordoostelijke hoek van het terrein was het plangebied tot aan de recente sloop en sanering zo goed als volledig ingenomen door fabrieksgebouwen, loodsen en verhardingen. Hoe de site er uit zag voor 1777 is niet gekend. Er bevinden zich diverse archeologische sites in de nabijheid en in de ruimere omgeving van het plangebied. Meerdere prospectievondsten van lithisch materiaal uit de steentijden duidt aan dat de gronden nabij de Leie al van oudsher een aantrekkingskracht hadden voor menselijke aanwezigheid. Later speelt de Grote Heerweg een heel bepalende rol in het landschap; het valt op dat er langsheen deze voormalige handelsweg heel wat Romeinse sites gekend zijn, waaronder de nederzetting aan de Tomberg, zo'n 400m ten noorden van het plangebied. Sites uit de metaaltijden zijn minder gekend, met uitzondering van een kuil met ijzertijdmateriaal aangetroffen tussen de Grote Heerweg en de Leie net ten westen van het plangebied. Het middeleeuwse Beveren-Leie ontwikkelde zich net ten zuidwesten van het plangebied. Ten oosten werd recent een volmiddeleeuwse gebouwplattegrond opgegraven. In de ruimere omgeving bevinden zich meerdere laatmiddeleeuwse sites met walgracht. Het plangebied is gelegen op droge

lemige zandgronden, op hoger gelegen gronden net buiten de nattere Leiegronden en op een terrein dat helt naar het oosten op.

Deze gegevens tonen aan dat het projectgebied een hoge archeologische verwachting heeft. Rekening houdend met de landschappelijke ligging en de bodemkundige situatie en de historische en archeologische achtergrond is de kans reëel dat er op het plangebied archeologische sporen uit de metaaltijden, Romeinse periode en/of middeleeuwen aanwezig zijn of waren. Er geldt een verhoogde verwachting voor nederzettingssporen en begravingscontexten uit de Romeinse periode (cf. de Romeinse nederzetting van de vlakbijgelegen Tomberg) en voor landelijke bewoning uit de middeleeuwen. Er zijn geen verwachtingen voor in situ bewaarde steentijdsites; de kans is niet onbestaande dat het plangebied werd gefrequentieerd tijdens de steentijden, maar de archeologische neerslag hiervan, zoals de lithische artefacten, zijn opgenomen in de bouwvoor en door ploegen niet meer in situ bewaard.

Op het plangebied wordt een grootschalige verkaveling ingepland. Het rooien van de bomen, het bouwrijp maken van de loten, het aanleggen van nutsleidingen en wegenis, het optrekken van de woningen en het inrichten van de tuinzones zal voor een aanzienlijke bodemverstoring zorgen. Bovendien kent het plangebied een hoge archeologische verwachting en kan op basis van het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet aangetoond worden. De bestaande fabrieksgebouwen zijn reeds gesloopt en het terrein is grotendeels gesaneerd. Deze werken hebben – naast de werken voor de oprichting van de fabrieksgebouwen en verhardingen – voor een aanzienlijke verstoring van de bodem gezorgd. Met uitzondering van de noordoostelijke zone van het plangebied, waar zich nooit industriële gebouwen bevonden en waar ook geen sanering heeft plaatsgevonden, is de rest van het terrein reeds dermate verstoord dat er geen archeologisch bodemarchief meer bewaard is.

De onverstoorde zone in het noordoosten is ca. 10 000m² groot. De archeologische verwachting betreft voornamelijk landelijke bewoning of begraving uit het verleden, die het best kan geëvalueerd worden binnen een breed ruimtelijk kader. Dergelijke sites strekken zich meestal over grotere gebieden. Een zone van 10 000m² wordt als voldoende groot geacht om relevante kenniswinst te genereren, waardoor de kosten-baten analyse als positief wordt geëvalueerd. De kenniswinst moet voornamelijk gekoppeld worden aan de Romeinse aanwezigheid langsheen de Grote Heerweg en de Tomberg (Strekt deze site zich verder uit? Is er begraving aanwezig?) en de vroegmiddeleeuwse ontwikkeling van Beveren-Leie, waarvan tot nu toe enkel het goed Te Beaulieu en de kerk getuige zijn. Er kan echter vanuit gegaan worden dat er op dat moment of later ook landelijke bewoning was nabij deze twee sites, mogelijk bevond deze zich vlakbij op de hogere gronden tussen de Grote en Kleine Heerweg.

Mogelijk zijn er op de zone van de voormalige fabrieksgebouwen tussen de diverse saneringszones nog een paar kleine lapjes grond (van enkele tientallen m²) aanwezig waar eventueel nog een goede bewaring van eventuele archeologische sporen te verwachten is. Bij verder onderzoek van dergelijke kleine, verspreide zones is echter geen kennisvermeerdering te rapen omdat eventuele archeologische sporen niet correct kunnen geïnterpreteerd worden en structuren maar gedeeltelijk zullen aangesneden worden. De kosten-baten analyse hiervan zou negatief uitdraaien.

Gezien de aard van de site en het archeologisch verwachtingspatroon is in de noordoostelijke zone, waar zich geen fabrieksgebouwen bevonden, een verder vooronderzoek met ingreep in de bodem in de vorm van proefsleuven noodzakelijk. Ook naar kosten-batenanalyses is deze onderzoeksmethode te prefereren. Het sleuvenplan, de richtlijnen en onderzoeksvragen worden hieronder voorgesteld. Dit proefsleuvenonderzoek dient te gebeuren in uitgesteld traject, na het rooien van de bomen. Op de overige zones wordt geen verder vooronderzoek nodig geacht.

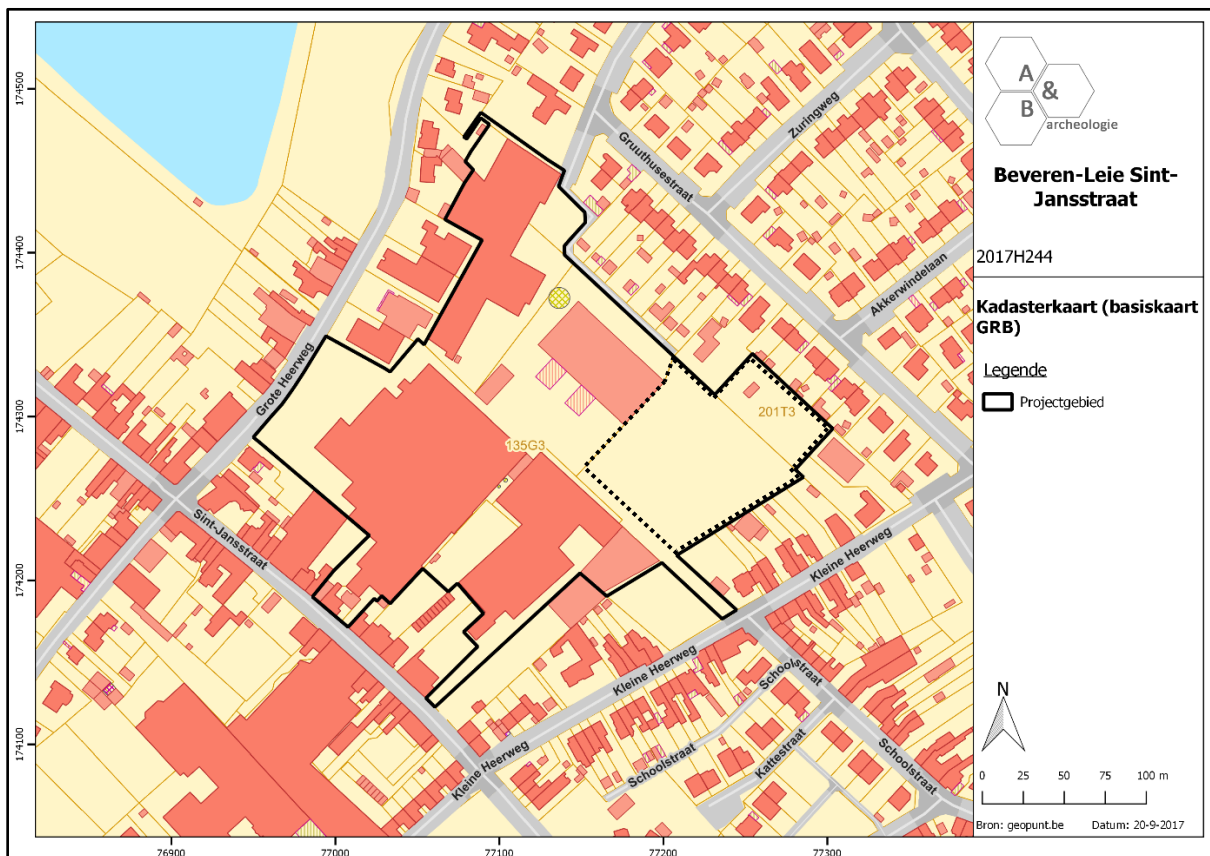
2. Administratieve gegevens en afbakening

Locatiegegevens: Beveren-Leie Sint-Jansstraat

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 76949 en Y: 174122; X: 77303 en Y: 174485

Kadastergegevens: Waregem, afdeling 4 (Beveren-Leie), sectie A, percelen 135g³, 201t³

Enkel het noordoostelijke deel van het plangebied komt in aanmerking voor verder onderzoek. Dit is een zone van ca. 10 000m² groot.

Figuur 1 Uitsnede uit het kadasterplan met aanduiding van het projectgebied, met in zwarte stippellijn het noordoostelijke deel dat in aanmerking komt voor verder vooronderzoek (bron: geopunt.be).

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is om te achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Zijn er archeologische sporen aanwezig? Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Kunnen eventuele sporen gekoppeld worden aan de Romeinse site van de Tomberg?
- Zijn er sporen en/of structuren die in verband staan met de (vroeg)midleleeuwse ontwikkeling van Beveren-Leie?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om deze site te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op figuur 1 en 2. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

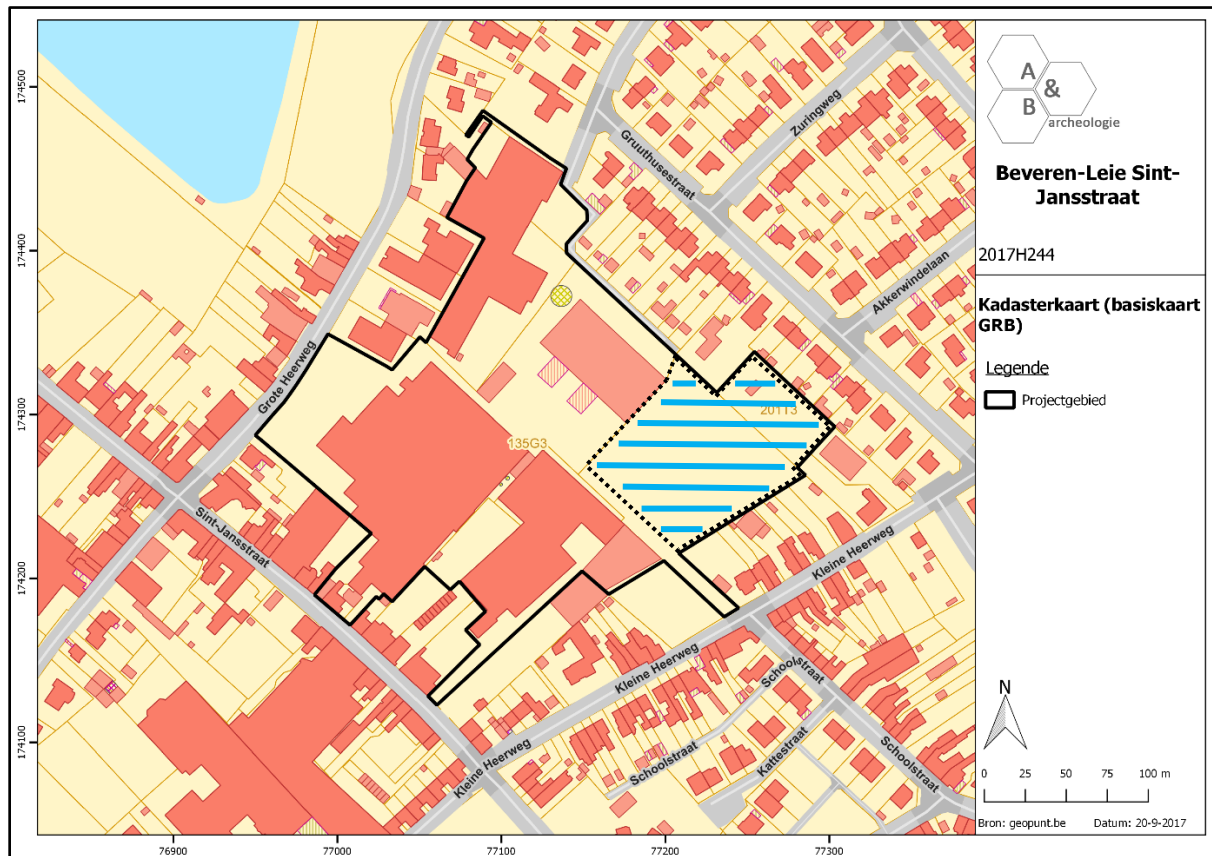
Om eventueel aanwezige archeologische sporen zo weinig mogelijk te beschadigen, is het van belang dat bij het rooien van de bomen de stronken blijven staan, omdat het uitgraven of uitfrezen daarvan schade kan berokkenen aan eventueel aanwezige archeologische sporen.

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van parallelle ononderbroken proefsleuven in het onderzoeksgebied. Bij de inplanting bedraagt de afstand tussen de proefsleuven minimum 12m en maximum 15m (van middenpunt tot middenpunt). Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. De sleuven worden haaks op de helling aangelegd en zijn dus west-oost georiënteerd. Daarnaast worden extra volg-, dwarssleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen.

Er wordt 10%, oftewel ca. 1000m², van de onderzoekbare oppervlakte opengelegd door middel van sleuven en 2,5%, oftewel ca. 250m², door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters. De ligging van deze bijkomende 2,5% is vrij te bepalen door de erkende archeoloog die het proefsleuvenonderzoek uitvoert. Op die manier is er een maximale info voor een minimale kost. Er wordt in totaal 1250m² oftewel 12,5% van het plangebied onderzocht.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. urnengraven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

Figuur 2 Indicatief sleuvenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be).

5. Gewenste competenties

- Het team moet bestaan uit minstens 1 archeoloog met minstens 100 werkdagen ervaring met onderzoek op lemige zandgronden.
- Het team moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek.
- Het team moet bestaan uit minstens 1 archeoloog met ervaring met onderzoek van meerperiodesites.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.